

PATVIRTINTA

Tautinių mažumų departamento
prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės
direktorium 2015 m. gruodžio 7 d. įsakymu
Nr. ĮV-42

**KULTŪROS PROJEKTŲ, SKATINANČIŲ TAUTINIŲ MAŽUMŲ KULTŪRŲ PLĖTOTE,
DALINIO FINANSAVIMO IŠ VALSTYBĖS BIUDŽETO LĖŠŲ TAISYKLĖS**

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Kultūros projektų, skatinančių tautinių mažumų kultūrų plėtotę (toliau – projektai), dalinio finansavimo iš valstybės biudžeto lėšų taisyklės (toliau – taisyklės) nustato valstybės biudžeto lėšomis (toliau – lėšos) finansuojamas sritis, paraiškų pateikimo tvarką ir sąlygas, paraiškų svarstymo tvarką, paraiškų vertinimo kriterijus, finansavimo prioritetus, lėšų skyrimo ir atsiskaitymo už jų panaudojimą tvarką.

2. Projektų konkursą organizuoja ir iš dalies finansuoja Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – departamentas).

3. Projektams finansavimas skiriamas konkurso būdu. Konkurso tikslas – atrinkti projektus, kurie skatins tautinių mažumų kultūros sklaidą Lietuvoje, tautinių tradicijų, kalbos puoselėjimą, stiprins įvairių tautinių bendruomenių kultūrinius ryšius. Projektui iš dalies finansuoti iš valstybės biudžeto gali būti skiriama ne daugiau kaip 80 procentų nuo visos projekto vertės.

4. Finansavimas negali būti skiriamas to paties projekto tapačioms veiklų išlaidoms padengti, kurioms buvo skirtos lėšos iš kitų šaltinių (valstybės, savivaldybių ar Europos Sąjungos (toliau – ES) lėšų). Departamentas, siekdamas įgyvendinti šią taisyklių nuostatą, teisės aktų nustatyta tvarka bendradarbiauja su kitomis valstybės institucijomis ir įstaigomis, teikiančiomis finansavimą tautinių mažumų kultūrų plėtotę skatinantiems projektams.

5. Taisyklėse vartojamos sąvokos:

Projektas – apibrėžta laike kryptingos veiklos neskaidoma priemonių visuma, kurios tikslas – suteikti kultūros paslaugą arba sukurti kultūros produktą, skirtą visuomenės kultūriniam, meniniam, švietėjiškiems poreikiams įgyvendinti.

Projekto vykdytojas – už projekto įgyvendinimą atsakingas juridinis asmuo, su kuriuo departamentas sudaro projekto dalinio finansavimo sutartį.

Projekto įgyvendinimo pradžia ir pabaiga – laikotarpis, kurio pradžioje turi būti pradėtos, o pabaigoje turi būti baigtos visos projekto veiklos bei patirtos visos su projekto įgyvendinimu susijusios tinkamos finansuoti išlaidos.

Projekto sąmata – skaičiavimais pagrįsta lėšų suma, reikalinga projekto tikslui pasiekti.

Sąmatos straipsnis – vienos ekonominės paskirties išlaidoms numatytos lėšos.

Nenumatytos išlaidos – tai projekto tikslams pasiekti būtinos išlaidos, kurių nebuvo galima numatyti paraiškos teikimo metu.

6. Konkursui gali būti teikiami šių sričių projektai:

6.1 tautinių mažumų kultūros sklaida. Šios srities vertinimo prioritetai:

6.1.1 tautinių mažumų kultūros ir tradicijų sklaida;

6.1.2 tautinių mažumų vaikų ir jaunimo pilietiškumo skatinimas;

6.1.3 tautinių mažumų kultūros paveldo ir jo kultūrinės vertės išsaugojimas;

6.1.4 tautinių mažumų šeštadieninių-sekmadieninių mokyklų veikla;

6.1.5 romų tautinės mažumos integracija ir tautinio tapatumo puoselėjimas.

6.2 tautinių mažumų kultūros sklaida ir kultūrinis bendradarbiavimas Pietryčių Lietuvoje. Šios srities vertinimo prioritetai:

- 6.2.1. tautinių mažumų vaikų ir jaunimo pilietinės veiklos skatinimas;
  - 6.2.2. mokyklų tarpkultūrinio bendradarbiavimo ir dialogo skatinimas;
  - 6.2.3. tautinių mažumų kultūros sklaida. (Tautinių mažumų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus įsakymas Nr. IV-74/2016-11-15)
7. Už projekto priskyrimą sričiai bei kitos paraiškoje pateikiamos informacijos teisingumą atsako pareiškėjas.

II. PARAIŠKŲ TEIKIMO TVARKA IR SĄLYGOS

8. Konkursui paraiškas gali teikti:
- 8.1. **tautinių mažumų kultūros sklaidos** sričiai paraiškas gali teikti Lietuvos Respublikoje įstatymų nustatyta tvarka įregistruotos asociacijos, labdaros ir paramos fondai, viešosios įstaigos. Fizinėse asmenų paraiškos nepriimamos.
  - 8.2. **tautinių mažumų kultūros sklaidos ir kultūrinio bendradarbiavimo Pietryčių Lietuvoje** sričiai paraiškas gali teikti Lietuvos Respublikoje įstatymų nustatyta tvarka įregistruotos asociacijos, labdaros ir paramos fondai, viešosios įstaigos, bendrojo lavinimo mokyklos (biudžetinės įstaigos). Fizinėse asmenų paraiškos nepriimamos.“ (Tautinių mažumų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus įsakymas Nr. IV-74/2016-11-15)
9. Paraiškos teikiamos projektams, kurie įgyvendinami einamaisiais biudžetiniais metais.
10. Pareiškėjai teikia kompiuteriu užpildytas, vadovo parašu ir antspaudu patvirtintas departamento direktoriaus nustatytos formos paraiškas.
11. Kartu su paraiška pateikiami šie dokumentai:
- 11.1. pareiškėjo vadovo parašu patvirtinta juridinio asmens registravimo pažymėjimo kopija;
  - 11.2. pareiškėjo vadovo ir finansininko pasirašyta viso projekto išlaidų detali sąmata eurais, nurodant visą projekto vertę bei jo įgyvendinimo šaltinius, bei išskiriant iš departamento prašomų lėšų dalį;
  - 11.3. pateikiama projekto vadovo trijų- ketverių metų patirtis įgyvendinant kultūros projektus bei kiti papildomi dokumentai (rekomendacijos, atsiliepimai ir pan.).
  - 11.4. teikiant projektus 6.2 **tautinių mažumų kultūros sklaidos ir kultūrinio bendradarbiavimo Pietryčių Lietuvoje** srities 6.2.2 prioritetui „mokyklų tarpkultūrinio bendradarbiavimo ir dialogo skatinimas“ būtina pateikti pasirašytas mokyklų bendradarbiavimo sutartis. (Tautinių mažumų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus įsakymas Nr. IV-74/2016-11-15)
12. Taisyklių 10 ir 11 punktuose nurodytus dokumentus projekto vykdytojas siunčia pašto siunta adresu: Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Raugyklos g. 25, LT-01118 Vilnius. Ant voko būtina nurodyti „Ryšius su tautinėmis bendrijomis skyriui“.
13. Paraiškų pateikimo data laikoma pašto spaude pažymėta siuntimo data.
14. Konkursas skelbiamas tinklapyje www.tmde.lt.
- Paraiškos priimamos kiekvienų metų lapkričio - gruodžio mėnesiais per kvietime numatytą laikotarpį. Esant poreikiui, turint ar gavus papildomai lėšų, gali būti skelbiamas papildomas konkursas vienam ar kelioms prioritetams ir priimamos paraiškos einamiesiems metams rugsėjo-spalio mėnesiais per kvietime numatytą laikotarpį. (Tautinių mažumų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus įsakymas Nr. IV-58/2016-09-29)
15. Paraiškos nesvarstomos, jei jos pateiktos pasibaigus departamento nustatytam paraiškų priėmimo terminui, jeigu neatitinka konkurso taisyklėse 8-10 punkte nurodytų reikalavimų arba pareiškėjai nėra atsiskaitę už projektus, finansuotus iš Tautinių mažumų integracijos į Lietuvos visuomenę, išsaugant jų tapatumą programos.

III. PARAIŠKŲ SVARSTYMO TVARKA

16. Paraiškas svarsto ir rekomenduoja departamento direktoriui, kokią dalį prašomų lėšų skirti projektams įgyvendinti departamento direktoriaus įsakymu patvirtinta kompetentingų specialistų komisija (toliau – komisija), susidedanti nuo 5 iki 9 asmenų, į kurią nuo 4 iki 8 narių skiria departamento direktorius, vieną nario kandidatūrą pateikia Tautinių bendrijų tarybos prie Tautinių mažumų departamento prie LRV pirmininkas. Komisijos veiklos forma yra posėdžiai, rekomendacinio pobūdžio sprendimai priimami balsų dauguma ir įforminami protokolu. **(Tautinių mažumų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus įsakymas Nr. IV-58/2016-09-29)**

17. Komisijos darbu vadovauja pirmininkas, kurį skiria departamento direktorius.

18. Komisijos nariai, prieš pradėdami vertinti paraiškas, raštu informuoja komisijos sekretorių apie galimą viešųjų ir privačių interesų konfliktą. Komisijos narys neturi teisės balsuoti dėl projektų finansavimo, jeigu jis:

18.1. išrinktas į pareiškėjo valdymo organus;

18.2. yra projekto kūrybinės grupės narys;

18.3. galimas kitoks viešųjų ir privačių interesų konfliktas.

19. Jeigu komisijos narys prieš projektų svarstymą nepraneša apie privačių ir viešųjų interesų konfliktą bei nenusišalina nuo projektų svarstymo, kilus konfliktui jo balsavimas anuliuojamas.

20. Pateiktų paraiškų vertinimą sudaro du etapai:

20.1. administracinės atitikties vertinimo;

20.2. ekspertinio vertinimo;

21. Administracinės atitikties vertinimą atlieka Departamento darbuotojai.

Administracinės atitikties vertinimo metu:

21.1. registruojamos pateiktos paraiškos;

21.2. nustatoma, ar paraiška pateikta laikantis Taisyklėse ir kvietime nustatytų administracinių reikalavimų;

21.3. išanalizuoja ar pareiškėjas laiku ir kokybiškai įvykdė anksčiau iš Tautinių mažumų integracijos į Lietuvos visuomenę, išsaugant jų tapatumą programos finansuotų projektų administracinius reikalavimus;

21.4. išanalizuoja ar pareiškėjas savo nuostatuose yra įtvirtinęs tautinių mažumų tautinių mažumų interesų atstovavimą, veikimą tautinių mažumų kultūros srityje.

22. Administracinės atitikties vertinimas turi būti atliktas ne vėliau kaip per 15 darbo dienų nuo kvietime nurodyto paraiškų teikimo termino pabaigos.

23. Už projekto priskyrimą tam tikram prioritetui bei kitos paraiškoje pateikiamos informacijos teisingumą atsako pareiškėjas.

24. Jeigu vertinant paraiškos administracinę atitiktį nustatoma, kad paraiška pateikta nesilaikant Taisyklių 11 punkte nustatytų administracinių reikalavimų, šiuos trūkumus leidžiama pašalinti, Departamento darbuotojas paraiškoje nurodytu projekto vykdytojo elektroninio pašto adresu apie tai 1 kartą informuoja pareiškėją, nustatydamas ne trumpesnę nei 3 darbo dienų terminą vienkartiniam šio trūkumo pašalinimui.

25. Jeigu trūkumas nepašalinamas per Departamento nustatytą terminą, Departamento direktorius ar jo įgaliotas asmuo priima sprendimą tokios paraiškos nesvarstyti. Departamento darbuotojas per 5 darbo dienas nuo sprendimo priėmimo dienos paraiškoje nurodytu elektroninio pašto adresu informuoja pareiškėją apie priimtą sprendimą, nuroydamas paraiškos atmetimo priežastis.

26. Atlikus administracinės atitikties vertinimą per 2 darbo dienas komisijos nariui pateikiamos paraiškos vertinimui.

27. Komisijos narys per 14 kalendorinių darbo dienų pateikia paraiškų vertinimą pagal šių taisyklių 32 punkte nustatytus kriterijus, kiekvieną kriterijų įvertindamas balais. Departamento darbuotojai Ryšių su tautinėmis bendrijomis skyriaus valstybės tarnautojai, kuriojantis jiems pavestas tautines bendruomenes, įvertina jau gavusių paramą organizacijų atsiskaitymą. Komisijos narių ir valstybės tarnautojų vertinimai susumuojami, ir pateikiami komisijos posėdžiams. Paraiškai, gavusiai mažiau nei 30 balų, finansavimas neskiriamas.

28. Komisijos posėdžiai ir sprendimai yra teisėti, kai posėdyje dalyvauja ne mažiau kaip 5 komisijos nariai. Sprendimai priimami paprastąja posėdyje dalyvaujančių narių balsų dauguma. Balsams pasiskirsčius po lygiai, lemia komisijos pirmininko balsas. Posėdyje negalintis dalyvauti komisijos narys iki posėdžio pradžios gali raštu pateikti nuomonę posėdžio darbotvarkėje numatytais klausimais. Komisija pateikia rekomendacijas departamento direktoriui dėl paraiškų finansavimo ne vėliau kaip per 15 dienų po paskutinio posėdžio dienos. **(Tautinių mažumų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus įsakymas Nr. IV-58/2016-09-29)**

29. Komisijos sekretoriumi skiriamas departamento Ryšių su tautinėmis bendrijomis skyriaus valstybės tarnautojas, kuris neturi balso teisės.

30. Komisijos sekretorius:

30.1. priima ir registruoja paraiškas, teikia jas komisijai svarstyti;

30.2. informuoja pareiškėjus apie paraiškas, neatitinkančias formalių reikalavimų, nustato 3 dienų terminą trūkumams pašalinti;

30.3. pateikia komisijos posėdžiams:

30.3.1. susumuotus komisijos narių paraiškų vertinimus balais;

30.3.2. paraiškas, susirinkusias mažiau nei 30 balų;

30.3.3. paraiškas, neatitinkančias šiose taisyklėse nustatytų reikalavimų;

30.4. organizuoja komisijos posėdžius, protokoluoja juos.

IV. PARAIŠKŲ VERTINIMO KRITERIJAI, FINANSAVIMO PRIORITETAIR IR DYDŽIAI

31. Nustačius, kad paraiška atitinka visus administracinės atitikties vertinimo reikalavimus, ji teikiama vertinti komisijos nariams.

32. Komisijos narių darbas organizuojamas taip, kad kiekvieną paraišką vertina 3 komisijos nariai, atrinkti atsitiktine tvarka.

33. Projektas įvertinamas balu nuo 0 iki 33 nustatyta tvarka;

34. Paraiškos vertinamos vadovaujantis šiais kriterijais:

34.1. projekto aktualumas (ar projekto turinys atitinka konkurso prioritetus);

34.2. projekto kokybė:

34.2.1. tikslų ir uždavinių aiškumas;

34.2.2. projekto veiklų (įgyvendinimo būdų) veiksmingumas ir novatoriškumas;

34.2.3. įvairių tautinių mažumų organizacijų partnerystė įgyvendinant projektą;

34.2.4. numatomi rezultatai, išliekamoji vertė;

34.2.5. projekto biudžeto pagrįstumas, rėmėjų indėlis (lėšomis, paslaugomis ir kt.);

34.2.6. projekto veikla pritraukia vaikus ir jaunimą;

34.2.7. projekto dalyvių skaičius;

34.2.8. projekto veiklų viešinimas.

35. Finansuojamos tik tinkamos projekto išlaidos. Išlaidų tinkamumas nustatomas remiantis šiais kriterijais:

- 35.1. tiesiogiai susijusios su projektu ir būtinos jo įgyvendinimui;
  - 35.2. išlaidos patiriamos einamaisiais metais ir projekto vykdymo laikotarpiu;
  - 35.3. išlaidų paskirtis atitinka sąmatoje prie sutarties nurodytas išlaidas;
  - 35.4. išlaidos aiškiai identifikuojamos ir pagrįstos teisės aktų reikalavimus atitinkančiais apskaitos dokumentais.
36. Visi projekto finansavimo šaltiniai turi būti nurodyti ir išskaidyti projekto sąmatoje:
- 36.1. atlyginimų su mokesčiais išlaidos (projekto sąmatoje turi būti nurodoma šių išlaidų paskirtis);
  - 36.2. paslaugų išlaidos (patalpų nuomos, transporto ir technikos nuomos, kelionės ir nakvynės išlaidų, maitinimo, vertimų, reklamos, fotonuotraukų, rėminimo ir kitos paslaugos);
  - 36.3. prekių išlaidos (projekto tikslams pasiekti būtinų prekių įsigijimas). Maksimali prekės vieno vieneto kaina iki 500 Eur;
  - 36.4. administravimo išlaidos (juridinio asmens, vykdančio projektą, vadovo, darbuotojų darbo užmokesčio, biuro nuomos, komunalinių ir ryšių paslaugų, kanceliarinių prekių ir kitos išlaidos). Jos gali sudaryti ne daugiau nei 20 proc. visos iš valstybės biudžeto prašomos projekto išlaidų sumos.
  - 36.5. nenumatytos išlaidos (projekto tikslams pasiekti būtinos, kituose sąmatos straipsniuose nenurodytos išlaidos). Jos gali sudaryti ne daugiau nei 10 proc. visos iš valstybės biudžeto prašomos projekto išlaidų sumos.
37. Pagal šias taisykles projektams iš valstybės biudžeto lėšos neskiriamos:
- 37.1. pastatų statybai ir remontui, ilgalaikio turto įsigijimui (prekėms, kurių kaina viršija 500 Eurų);
  - 37.2. dalyvavimo asociacijose narystės išlaidoms;
  - 37.3. socialinėms išmokoms.

V. LĖŠŲ SKYRIMO IR ATSISKAITYMO UŽ JŲ PANAUDOJIMĄ TVARKA

38. Lėšas atrinktiems projektams iš dalies finansuoti įsakymu skiria departamento direktorius, atsižvelgdamas į komisijos rekomendacijas. Departamento direktoriaus įsakyme nurodomas projekto vykdytojas, projekto pavadinimas, projektui skiriamų lėšų dydis. Departamento direktoriaus įsakymas dėl atrinktų projektų finansavimo turi būti parengtas ne vėliau kaip iki einamųjų metų kovo 1 d.

39. Departamento direktoriaus įsakymas apie lėšų skyrimą skelbiamas Departamento interneto svetainėje.

40. Projekto vykdytojas su departamentu pasirašo departamento direktoriaus patvirtintos formos sutartį. Sutartis pasirašoma ne vėliau kaip iki einamųjų metų lapkričio 1 d. Sutartyje nurodomi projekto įgyvendinimo terminai, lėšų skyrimo tvarka, atsiskaitymas, šalių atsakomybė už sutarties nevykdymą ir kitos sąlygos. Prie sutarties pridedama detali projektui skirtų lėšų išlaidų sąmata, kuri yra neatskiriama sutarties dalis.

41. Lėšos pervedamos į projekto vykdytojo sąskaitą.

42. Jeigu įgyvendinant projektą iškyla poreikis keisti lėšų paskirstymą pagal atskiras sąmatos išlaidų rūšis, toks pasikeitimas nederinamas su departamentu, jei skirtumas (nukrypimas) tarp sąmatos straipsniui skirtų ir planuojamų naudoti lėšų neviršija 20 proc. ribos.

43. Jeigu skirtumas tarp skirtų ir planuojamų naudoti lėšų sąmatos straipsnyje gali viršyti 20 proc. arba dėl objektyvių priežasčių gali keistis išlaidų rūšis, projekto vykdytojas privalo tikslinti sąmatą, bet ne vėliau nei likus 20 darbo dienų iki sutartyje nustatyto projekto įvykdymo termino pabaigos. Departamentui pateikiamas argumentuotas prašymas su patikslinta projekto išlaidų sąmata. Sprendimą dėl sąmatos tikslinimo per 5 darbo dienas priima departamento direktorius arba jo įgaliotas atstovas.

44. Praleidus sąmatų tikslinimo terminą ar kitaip pažeidus sąmatų tikslinimo tvarką, sąmatų tikslinti nebegalima. Tokiu atveju išlaidos, viršijančios leidžiamus nukrypimus, bus pripažintos netinkamomis, ir turės būti gražintos iki einamųjų biudžetinių metų gruodžio 30 d. arba bus priverstinai išieškotos teisės aktų nustatyta tvarka.

45. Projekto išlaidos laikomos tinkamomis ir panaudotomis pagal paskirtį, jei jos teisės aktų nustatyta tvarka yra įtrauktos į projekto vykdytojo buhalterinę apskaitą ir gali būti identifikuojamos, pagrįstos ir patvirtintos atitinkamais išlaidas pateisinančiais ir išlaidų apmokėjimą įrodančiais dokumentais, turinčiais apskaitos dokumentams privalomus rekvizitus.

46. Išlaidų tinkamumas nustatomas remiantis šiais kriterijais:

46.1. išlaidos yra tiesiogiai susijusios su projektu ir yra būtinos jo įgyvendinimui;

46.2. išlaidos patiriamos einamaisiais biudžetiniais metais projekto veiklos vykdymo laikotarpiu;

46.3. išlaidų paskirtis atitinka sutarties sąmatoje nurodytas išlaidas.

47. Nepanaudotas lėšas projekto vykdytojas gražina departamentui per 10 darbo dienų nuo projekto įvykdymo pabaigos, bet ne vėliau kaip iki einamųjų metų gruodžio 30 d.

48. Projekto vykdytojas, įvykdęs projektą, per sutartyje numatytą laikotarpį, bet ne vėliau kaip iki einamųjų metų gruodžio 28 d. departamentui atsiskaito už panaudotas valstybės biudžeto lėšas ir projekto veiklos rezultatus pateikdamas:

48.1. departamento direktoriaus nustatytos formos projekto dalinio finansavimo ataskaitą ir faktines išlaidas patvirtinančių dokumentų sąrašą;

48.2. departamento direktoriaus nustatytos formos ataskaitą apie projekto įvykdymo rezultatus;

49. Aiškiai užpildytas, juridinio asmens vadovo pasirašytas ir juridinio asmens antspaudu patvirtintas ataskaitas projekto vykdytojas pristato departamento Ryšių su tautinėmis bendrijomis skyriui arba siunčia registruoto pašto siunta adresu: Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Raugyklos g. 25, LT-01118 Vilnius.

50. Departamentui pareikalavus, projekto vykdytojas per 10 darbo dienų nuo pareikalavimo raštu gavimo dienos turi pateikti departamentui visų išlaidas pateisinančių ir apmokėjimą įrodančių dokumentų tinkamai patvirtintas kopijas.

51. Departamentui nustačius, kad projekto vykdytojas pažeidė sutartyje nustatytą finansavimo ir atsiskaitymo tvarką, projekto vykdytojas privalo gražinti departamentui neteisėtai panaudotas lėšas per departamento nustatytą laikotarpį.

52. Projekto vykdytojai:

52.1. įsigydami už biudžeto lėšas prekes, paslaugas ir darbus privalo laikytis tiekėjų lygiateisiškumo, skaidrumo ir nešališkumo principų, Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo nuostatų ir kitų su jo įgyvendinimu susijusių teisės aktų reikalavimų;

52.2. pažeidę šių taisyklių ar/ir sutarties reikalus, atsako teisės aktų nustatyta tvarka ir praranda teisę metus teikti paraiškas ir gauti finansavimą iš departamento strateginiame veiklos plane nurodytų priemonių.

VI. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

53. Projekto vykdytojas privalo kaupti ir saugoti su projekto įgyvendinimu susijusią informaciją bei finansinius ir kitus dokumentus.

54. Paraiškos, paraiškų registrai, komisijos narių vertinimai, komisijos posėdžių protokolai, projektų įvykdymo ataskaitos saugomos trejus metus Ryšių su tautinėmis bendrijomis skyriuje, kuriame dirba komisijos sekretorius.

